

ВІРОЛОМНЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Виступ на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4121>

КРЕМЕНЬ

Василь Григорович

доктор філософських наук,
професор, дійсний член
(академік) НАН України і
НАПН України, президент
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У виступі висвітлено причини російсько-української війни, зокрема: споконвічний шовінізм російської нації; відмова українству на національну і державницьку суб'єктність; традиційне несприйняття російським соціумом європейських цінностей свободи, пошани до людини, гуманізму і людиноцентризму. Наголошено на потужному опорі й загальнонаціональній єдності українського народу, що дає впевненість у переможному для України завершенні війни. Акцентовано, що Україна та світ зміняться в результаті війни. Звернуто увагу на необхідність проведення по-справжньому незалежних соціологічних, соціально-психологічних, політологічних досліджень з історії російсько-українських і українсько-російських відносин, а також майбутнього України.

Ключові слова: російсько-українська війна; причини; рашизм; цінності; освіта; наука.

Минуло майже два місяці з початку віроломного вторгнення Росії в Україну і початку російсько-української війни (Президент України, 2022а; Закон України, 2022).

Ця війна — лише одна з агресивних дій з боку Росії по відношенню до України. Таких в історії були сотні, але навіть у цьому ряду вона займає особливе місце. Такої повномасштабної агресії Росії по відношенню до України не було ніколи.

Можуть бути проведені паралелі з подіями 1917-1920 рр., але тоді, окрім того, що Росія воювала з Україною, було внутрішнє громадянське протистояння і в Росії — більшою мірою, і в Україні.

Війна 2022 року — це перша війна, у якій монолітно-свинцева Росія воює із як ніколи вільною і об'єднаною Україною. Багатоаспектною є проблема причин війни. Може йтися про інформаційні недоліки, з якими важко не погодитися, й інше. Але не можна зводити причини війни лише до інформаційного складника.

Я назвав би кілька причин. І в їх основі — зі століття в століття — споконвічний шовінізм російської нації, помножений на усвідомлення втрат, які понесла Росія в результаті розпаду Радянського Союзу.

Насправді Радянський Союз був пост-царистською Росією. І тому розпад Радянського Союзу був сприйнятий як розпад Росії. У перші роки, на хвилі демократичних перетворень, демократичних настроїв, це не було усвідомленим, в усякому разі такою мірою. З приходом нового президента — Путіна, і змінами в суспільстві таке усвідомлення відбулося, і це закономірно, оглядаючись на події світової історії. Порівняйте: Гітлер після Веймарської республіки зумів зіграти на цих настроях у Німеччині; Путін це зробив після розпаду Радянського Союзу. І виник рашизм — поєднання великодержавного шовінізму і російського нацизму.

До причин я відніс би й відмову українству на національну і на державницьку суб'єктність. На саме існування української нації. Зверніть увагу, зі слів їх лідера, зокрема це стаття Путіна 2021 року і його виступ 24 лютого 2022 року, йдеться про те, що таких (українців) немає і не може бути. І коли тепер з боку МЗС Росії кожного дня придумується нова причина нападу, в основі лежить та сама ідея — українців немає і не повинно бути.

Серед причин, безумовно, й традиційне несприйняття російським соціумом європейських цінностей свободи, пошани до людини, гуманізму і, якщо хочете, людиноцентризму.

Безумовно, для початку війни та її ведення зіграла роль і фігура Путіна, який в силу своєї підготовки, знань, життєвого досвіду сприйняв і акумулював саме найбільш консервативні, вірніше, реакційні погляди на історію Росії, на українство і на сучасний світовий суспільний розвиток. Потужна пропагандистська машина забезпечила формування відповідної громадської думки і підтримку дій керівництва Росії з боку більшості росіян.

Скажемо самокритично, що далася взнаки й беззуба, а по суті капітулянтська, позиція української влади по захисту Криму і Донбасу у 2014 році. Це розпалило апетити РФ і створило враження про легкість нинішньої кампанії, що було підкріплено сигналами п'ятої колони з України.

Нині ми є свідками потужного опору і загальнонаціональної єдності українського народу, що дає впевненість у переможному для України завершенні війни.

Безумовно, Україна зміниться в результаті війни. І зміниться не лише Україна — зміниться й світ. Автоматичного повернення до минулого життя не відбудеться. Зміниться людина — її життя більшою мірою будуватиметься на цінностях. При чому цінностях вищого людського ґатунку — гідності, чесності, порядності. І відповідних змін зазнають усі сфери. Приходить час чесної розмови і чесної відповідальної політики по відношенню до всіх і вся — і по відношенню до освіти, і до науки, і до всього іншого.

Безумовно, зміни відбудуться й у світовому вимірі. Буде уточнено, що таке добро, і що таке зло. І, мабуть країни довгий час оцінюватимуть позиції держав по відношенню до російсько-української війни — чи це підтримка щира, чи хитрощі, чи намагання заробити й т. ін. Безсумнівно одне — Росія як держава на довгі десятиріччя позбудеться авторитету в світі, і навпаки — зрос-

те авторитет України. Ми вже є свідками цього: Україна заявила про власну суб'єктність на повний голос і продовжує стверджувати свій авторитет.

Сподіваюся, що Україна стане членом Європейського Союзу (Президент України, 2022b). І це буде лише невеликим відшкодуванням Європи за ті велетенські й героїчні зусилля і тяжкі втрати, які поклав наш народ не лише заради власного самозахисту, а й захисту Європи і світу від рашизму на кордоні з Україною, а не в Польщі чи в Німеччині.

Я назвав лише окремі аспекти, які, на мій погляд, заслуговують на врахування у нашій діяльності. Події війни 2022 року повинен аналізувати кожен з нас — через призму сфери професійної діяльності, наших інституцій, Національної академії педагогічних наук України (НАПН України, 2022a; НАПН України, 2022b; Кремень та ін., 2022) і не лише академії. Взагалі настав час для по-справжньому незалежних соціологічних, соціально-психологічних, політологічних досліджень з історії російсько-українських і українсько-російських відносин, а також майбутнього України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». (2022, 24 лютого). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20>
- Кремень, В.Г., Луговий, В.І., Топузов, О.М., Сисоєва, С.О., Максименко, С.Д., Ляшенко, О.І., Ничкало, Н.Г., Саух, П.Ю., Лук'янова, Л.Б., Рєгейло, І.Ю., & Гудим, І.М. (2022). Про роботу відділень та наукових установ Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану. Наукова доповідь Президії НАПН України 24 березня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4118>
- Національна академія педагогічних наук України. (2022a). Заява Національної академії педагогічних наук України / Statement of the National Academy of educational Sciences of Ukraine. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/SaveUkraine>
- Національна академія педагогічних наук України. (2022b). Заява Національної академії педагогічних наук України від 21 квітня 2022 року. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2697/>
- Президент України. (2022a, 24 лютого). *Про введення воєнного стану в Україні* (64/2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022>
- Президент України. (2022b, 28 лютого). *Володимир Зеленський підписав заяву на членство України у Європейському Союзі*. <https://bit.ly/39mLakz>

RUSSIAN TREACHEROUS INVASION IN UKRAINE: CHALLENGES AND PROSPECTS

Speech at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, April 21, 2022

Vasyl Kremen

DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine, President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The speech enlightens the reasons for the Russian-Ukrainian war, in particular: primordial chauvinism of the Russian nation; the refusal of Ukrainians to national and state subjectivity; Russian society's traditional rejection of European values of freedom, respect for man, humanism and human-centeredness. Emphasis is placed on the strong support and national unity of the Ukrainian people, which gives confidence in the victorious end of the war for Ukraine. It is emphasized that Ukraine and the world will change due to the war. Attention is drawn to the need for truly independent sociological, socio-psychological, and political research on the history of Russian-Ukrainian and Ukrainian-Russian relations, as well as the future of Ukraine.*

Keywords: *Russian-Ukrainian war; reasons; rashism; values; education; science.*

Дата публікації: 27 квітня 2022 р.